

РОЗАТА НА СВЕТА¹ (ФРАГМЕНТИ)

Глава 1

Розата на Света и нейните най-близки задачи

Тази книга започна да се пише, когато опасността от нечувано досега бедствие вече надвисваше над човечеството; когато поколението, едва започнало да се възстановява от сътресенията на Втората световна война, с ужас установи, че над хоризонта вече е започнала да се кълби и сгъстява някаква странна мъгла – предвестник на още по-страшна катастрофа, на още по-опустошителна война. Започнах тази книга в най-задушливите години на тиранията, стоварила се върху двеста милиона души. Започнах я в затвора, наречен политически изолатор. Пишех я тайно. Криех ръкописа, а добрите сили – в лицето на добри хора и не само на такива – го укриваха по време на обиските. Всеки ден очаквах ръкописът да бъде иззет и унищожен, както беше унищожена моята предишна работа², отнела десет години от живота ми и довела ме до политическия изолатор³. [...]

Завършвам ръкописа на *Розата на Света* вече на свобода в позлатената от есента градина. Този, под чието иго изнемогваше страната, отдавна вече жъне в други светове това, които бе посял в нашия⁴. Но аз все пак крия последните страници на ръкописа така, както криех и първите – не смея да посветя никого в неговото съдържание и съвсем не съм сигурен, както и преди, че книгата няма да бъде унищожена, че духовният опит, който тя носи, ще бъде предаден на някого.

¹ Настоящият превод е направен по руското издание: Даниил Андреев. *Роза Мира*. // Андреев, Д. Л. *Собрание сочинений*. Т. 2. Москва: Моск. рабочий; Присцельс, 1995, 608 с.; с. 6 – 56. Текстът на *Роза Мира* е достъпен и на ел. ресурс: <<https://rozamira.nl/lib/ae/rm1-2.htm#283>>. Пълният текст на *Розата на Света* в български превод на Емилия Манолова е достъпен на адрес: <<http://rodon-bg.org/?p=171>>. Тук предлагаме нова преводна версия на отделни части от книгата. – Б. пр.

² Става дума за романа *Страници в нощта* – вж. обяснението в очерка за Даниил Андреев, поместен преди настоящия превод. – Б. пр.

³ Ръкописът на *Розата на Света* е започнат през 1950 г. във Владимирския политизолятор. – Б. пр.

⁴ Има се предвид Йосиф Сталин, напуснал този свят на 5 март 1953 г. – Б. пр.

А може би ще се размине и тиранията никога не ще се завърне? Може би човечеството ще запази навеки спомена за страшния исторически опит на Русия? – Такава надежда се таи в душата на всеки и без тази надежда би било тежко да се живее.

Но аз съм един от онези, които са смъртно ранени от две огромни бедствия: световните войни и едноличната тирания. Такива хора не вярват, че войните и тиранията вече са изкоренени или че ще бъдат изкоренени от човечеството в близко бъдеще. Може да се отклони опасността от дадена тирания, от дадена война, но след известно време ще възникне заплахата от следващата. За нас тези две бедствия бяха своеобразни апокалипсиси – откровения за могъществото на световното Зло и вековечната му борба със силите на Светлината. [...]

Аз съм тежко болен, преброени са дните на моя живот. И ако ръкописът бъде унищожен или изгубен, няма да успее да го възстановя. Но ако някога той стигне макар и до неколцина души, чиято духовна жажда ги подтикне да го прочетат до края, преодолявайки всичките му трудности, то идеите, заложени тук, неминуемо биха покълнали като семена в чуждите сърца. [...]

Никакви усилия на разума, никакво въображение или интуиция не са в състояние да обрисуват бъдещите опасности, които по един или друг начин да не са свързани с една от двете основни – с опасността от физическото унищожаване на човечеството във война и с опасността от духовната му гибел вследствие на абсолютната световна тирания. [...]

Книгата е насочена преди всичко срещу тези две злини. Двете коренни, първични злини. Тя е насочена срещу тях – не като памфлет, не като разобличаваща сатира, не като проповед. [...] Да споделя опита си с другите, да разбуля картината на историческите и метаисторическите перспективи, разклоняващата се верига от дилеми, които се изправят пред нас или които предстои да възникнат, панорамата от различни по материя светове, които са тясно свързани с нас в добро и зло – това е задачата на моя живот. [...] Да разгърна тази концепция именно така, да изясня как така в нея, която трактува иноприродното⁵, същевременно е скрит ключът към текущите процеси на историята и към съдбата на всеки от нас – това е задачата на настоящата книга. Книгата, която, ако Господ я предпази от гибел, би трябвало да залегне като една от многобройните тухли във фундамента на Розата на Света, в основата на всечовешкото Братство.

⁵ Д. Андреев използва термина „иноприродное“, като в случая явно има предвид нещо, което е чуждо на обичайните интуитивни очевидности на възприятието. – Б. пр.

Съществува една инстанция, която от векове претендира да бъде единствената неотменима обединителка на хората, предпазваща ги от опасността на войната на всеки срещу всеки и от опасната бездна на хаоса. Тази инстанция е държавата. [...] Но става ясно, че в човечеството са заложени етически принципи от по-висок ранг, способни не само да поддържат, но и да усъвършенстват социалната хармония, и което е още по-важно – очертава се тенденция към ускорено развитие на тези принципи.

Предчувстващи съзнателно или несъзнателно тази опасност, движенията с хуманистична насоченост се опитват да консолидират своите усилия. Те бълнуват за културно сътрудничество, размахват лозунгите на пацифизма и демократичните свободи, търсят прозрачно спасение в неутралитета или, изплашени от агресивността на противника, сами тръгват по неговия път. Неоспоримата цел, вдъхваща всеобщо доверие, тоест идеята за това, че над дейността на държавите е жизненоважно да се упражнява етичен контрол, не е предложена от никого. Някои общества, травмирани от ужасите на световните войни, се опитват да се обединят, така че в бъдеще политическото обединение да обхване цялото земно кълбо. Но до какво би довело това сега? Наистина опасността от войни поне временно би била премахната. Но къде е гаранцията, че тази свръхдържава, поддържана от огромни, но морално неразвити прослойки – а в света такива все още има много повече, отколкото би ни се искало – и възбуждайки неизкоренените от човечеството инстинкти на властолюбието и насилието, няма да прерасне отново в диктатура и накрая в тирания, при това такава, пред която всички предишни биха ни се сторили детска игра?

Забележително е, че точно религиозните конфесии, които провъзгласиха преди всички останали интернационалните идеали на братството, сега са в ариергарда на всеобщия стремеж към всемирност. Вероятно в това проличава характерното за тях съсредоточено внимание към вътрешния човек и пренебрежението им към всичко външно, а към външното те отнасят и проблема за социалното устройство на човечеството. Но ако се вгледаме по-внимателно, ако изречем на всеослушание онова, което обикновено се говори само в тесен кръг от хора, живеещи интензивен религиозен живот, то ще се разкрие нещо, за което не всички си дават сметка, а именно: мистичен ужас от бъдещото обединение на света⁶ – ужас, породен още по времето на древноримската империя, една неутешима тревога за човечеството, тъй като в единната общочо-

⁶ Тук и по-нататък се говори за Откровението на Йоан Богослов и за изречените там пророчества. – Б. пр.

вешка държава се предусеща някакъв капан, единственият изход от който води към абсолютното самовластие, към царството на „княза на този свят“, към последния катаклизъм в историята и към катастрофалния ѝ край.

Пък и в края на краищата къде е гаранцията, че начело на тази свръхдържава няма да се окаже някой велик честолюбец, на когото науката ще служи честно и праведно като оръдие за превръщането на тази свръхдържава точно в такава чудовищна машина за мъчение и духовно осакатяване, за каквато говорях? [...]

По този начин историческият опит води човечеството до разбирането на очевиден факт, че опасностите ще се предотвратят и социалната хармония ще бъде достигната не чрез развитието на науката и техниката сами по себе си, не чрез свръхразвитието на държавното начало, не чрез диктатурата на „силния човек“, не с идването на власт на пацифистки организации от социалдемократичен тип, люшкани от историческите ветрове ту надясно, ту наляво – от безсилния сантиментализъм до революционния максимализъм – а от безпрекословното признаване на необходимостта да бъде следван един-единствен път: над Световната държава федерация да се установи някаква неопетнена, неподкупна високоавторитетна инстанция, инстанция етическа, недържавна и наддържава, тъй като природата на държавата в своята същност е неетична.

Каква ще е структурата на тази организация, какво ще е названието ѝ – струва ми се преждевременно и ненужно сега да гадая. За да избегнем постоянните многословни описания, нека засега условно я наречем Лига за преобразуване на същността на държавата. Що се отнася до нейната структура, то онези, които ще бъдат нейните организатори, ще са попитни и по-практични от мен: това ще са обществени дейци, а не поети. Мога единствено да споделя как лично аз си представям нещата: Лигата би следвало да разполага със свои филиали във всички страни, при това всеки от филиалите ще има няколко аспекта – културен, филантропски, възпитателен, политически. Този политически аспект на всеки от филиалите ще се превърне както структурно, така и организационно в национална партия за Световна религиозна и културна реформа. В Лигата и чрез нея всички тези партии ще бъдат свързани и обединени помежду си. [...]

От казаното става ясно, че дейците на Лигата и на нейните национални партии ще могат да се борят, служейки си единствено със словото и със собствения си пример, и то само срещу тези идеологии и доктрини, които имат за цел да разчистят пътя пред всякакви диктатури и да ги задържат на кормилото на властта. Свои исторически предшественици, макар и действали в тяснонационални мащаби, Лигата би открила в ли-

цето на великия Махатма Ганди⁷ и в партията, вдъхновена от него. Първият в новата история държавен ръководител праведник създаде чисто политическо движение, основано на възвишената етика, и опроверга разпространеното мнение, че политиката е несъвместима с морала.

Но националните граници, в които действаше Индийският национален конгрес⁸, ще се разгърнат от Лигата в планетарен мащаб, а нейните цели ще са следващото историческо стъпало или поредица от стъпала в сравнение с тези, които си поставяше великата партия, освободила Индия. [...]

Разобличаването на нечуваните ужаси, извършвани зад помпозните фасади на диктатурите, нагледното разясняване на това върху какво се издигат и с какво се заплащат техните временни победи и външни успехи – всичко това като нажежен вятър изсушава душата и духовната жажда става нетърпима. За отстраняването на заплахата от световни войни; за пътищата, водещи до безкръвното обединение на света; за светоносния праведник, който ще оглави обединеното човечество; за намаляване на държавното насилие и за нарастване на братския дух – ето за какво се молят вярващите и мечтаят невярващите в нашия век. И най-вероятно всесветовното крилато учение – и нравственото, и политическото, и философското, и религиозното – ще превърне тази жажда на поколенията във всенароден творчески ентузиазъм.

Обстоятелството, че последното голямо религиозно движение сред човечеството – протестантската Реформация, е било преди четиристотин години, а последната религия със световно значение, ислямът, съществува вече тринадесет века, се издига понякога като аргумент в полза на мнението, че религиозната ера в човешката история е приключила. Но за потенциалните възможности на религията би следвало да се съди не по различните ѝ форми и колко отдавна са възникнали нейните грандиозни проявления, а по това в безизходица ли се намира религиозната еволюция, дали има възможност творческата религиозна мисъл да се съчетае с безспорните постулати на науката, а също и по това, мярка ли се пред подобен светоглед перспективата да се осмислят фактите от живота на новите епохи и възможно ли е религията активно и прогресивно да влияе върху тези факти.

⁷ Мохандас Карамчанд Ганди (1869 – 1948) – идеолог и лидер на индийското националноосвободително движение. Ръководител на партията Индийския национален конгрес, организатор на борбата за независимост, той е воден от създаденото от него религиозно-философско учение, в основата на което лежи принципът на ахимса, или още ахинса, т. е. за необходимостта за постигането на независимост с мирни, ненасилствени средства. Убит е от членове на индуистката шовинистична организация. – Б. пр.

⁸ Индийски национален конгрес – най-голямата политическа партия в Индия, основана през декември 1885 г. – Б. пр.

Наистина от последното гигантско религиозно движение с международен размах са изминали близо четиристотин години. Но и преди протестантската Реформация много столетия не е имало такива движения. Пък и в това ли е въпросът? Нима не е ясно, че през последните векове почти всичките духовни и интелектуални сили на човечеството се канализираха в руслото на определена идейна и творческа работа? Трудно би могло да се очаква, че осъществявайки през последните векове такъв стремителен прогрес – научен, технически и социален, създавайки такива културни ценности като литература, музика, философия, изкуство и наука, човечеството би намерило в себе си сили едновременно с това да твори още и уникални религиозни системи.

Но тъкмо началото на XX век стана епохата, когато завърши разцветът на великите литератури и изкуства, на великата музика и философия. Социално-политическата сфера на действие въвлече в себе си – и колкото по-дълго, толкова по-властно – не най-духовните представители на човешкия род, а именно най-малко духовните. Образува се гигантски вакуум в духовността, какъвто преди 50 години още нямаше, и хипертрофиралата наука се оказва неспособна да го запълни. Колосалните запаси на човешката гениалност, ако мога така да се изразя, нямаше къде да се изразходват. Именно това е лоното на творческите сили, в което узрява предопределената да се роди всечовешка интеррелигия.

Ще съумее ли религията – не нейните остарели форми, а тази религия на равносметката, с която е изпълнен днес светът, да предотврати най-страшната от надвисналите над човечеството опасности: световните войни и световната тирания? [...]

Можем да срещнем какви ли не реакционни форми на религията – дори повече, отколкото ни се иска, но това няма никакво отношение към зараждащата се религия на равносметката, на която се посвещава тази книга. В нашия век не е имало и няма по-прогресивни цели, нито по-прогресивни методи от онези, които са неразривно свързани с тази религия. Колкото до претенциите на научния метод за някакво превъзходство, то той е също толкова безпомощен да измести от живота художествен и религиозен метод в широкия смисъл на думата, както и навремето агресивната религиозност не е съумяла да го изтиква. Което е така, защото тези методи се различават не само по това *как*, но и по това *какво* се познава чрез тях. [...]

Праведността не е непременно резултат от монашеска аскеза. Праведността е най-висшата степен от нравственото развитие на човека; този, който я е надвишил, вече не е праведник, а светец. Праведността приема различни форми; те зависят от времето, мястото и от характера

на човека. Обобщено казано: праведността – в негативен аспект – е такова състояние на човека, устойчиво и завършващо само с неговата смърт, при което волята му се освобождава от импулсите на себелюбието, разумът – от обвързаността му с материалните интереси, а сърцето – от кипежа на случайни, нечисти, принизяващи душата емоции. В позитивен смисъл праведността е проникване на цялата външна и вътрешна дейност на човека от активна любов към Бога, хората и света. [...]

Никой освен Господ Бог не знае къде и кога ще се разпали първият огън на Розата на Света. Русия като страна е само предугадана; все още са възможни трагични събития, които да възпрепятстват извършването на този мистичен акт и да го принудят да се пренесе в друга страна. Периодът – шейсетте години на нашия век (XX век – б. пр.) – е само набелязан; възможни са катастрофални катаклизми, които да отложат тази дата много години във времето. Възможно е също обществото, в което ще се запали първата искра, да не се окаже Лигата за преобразуване на същността на държавата, а друг, все още неизвестен кръг от хора. Но независимо дали там, или тук, в тази страна или в друга, десетина години по-рано или по-късно интеррелигиозната всечовешка църква на новите времена – Розата на Света, ще се появи като резултат от колективна духовна дейност, като съборно творчество на хора, обливани от непрестанния поток на откровението – ще се яви, ще възникне, ще тръгне по пътя на историята.

Религия, интеррелигия, църква – с нито една от тези думи не мога да постигна нужната ми точност. Тя [Розата на Света – б. пр.] съществено се различава от старите религии и църкви, което ще принуди с течение на времето да се изработят нови понятия, когато говорим за нея. Но и без това в тази книга ни предстои да пуснем в обращение толкова голям запас от нови думи, че тук, още в самото начало, е за предпочитане да не прибягваме към тяхното използване, а към описателното представяне на отличителните черти на онова, което би следвало да означава Розата на Света.

Това не е затворена религиозна конфесия, било то истинска, или фалшива. Това не е и международно религиозно общество, подобно на теософското, антропософското или масонското⁹, състоящо се като ек-

⁹ *Теософия* (букв. богопознание) – учение за възможността да се постигне Бог с помощта на мистична интуиция и чрез откровението, достъпно на посветените; Даниил Андреев тук има предвид теософските възгледи, свързани с дейността на Теософското общество, основано през 1875 г. от Елена Блаватская. *Антропософия* – учение, според което, ако развива своите скрити мистични способности за свръхчувствено възприятие, човек може да стигне до господство над природата; учение, основано от Рудолф Щайнер, който в началото на XX в. организира Всеобщото антропософско дружество. *Масонство* – религиозно-философско течение, съпроводено от създаването на „тайни ложи“, съществуващи и в наше време. – Б. пр.

лектичен букет от отделни цветчета верски истини, откъснати от всевъзможни религиозни ливади. Това е интеррелигия или панрелигия в този смисъл, че тя би следвало да се разбира като универсално учение, задаващо такава гледна точка към възникналите по-рано религии, при която всички те се оказват само отражения на различни пластове от духовната реалност, само различни нива на иноматериалните факти, само различни сегменти на планетарния космос¹⁰. Подобна гледна точка обхваща Шаданакар¹¹ като едно цяло и като част от божествения космос на вселената. И ако старите религии са венчелистчетата, то Розата на Света е цветето: с корен, стъбло, чашка и с цялата съвкупност от неговите венчелистчета.

Втората разлика е в универсалните стремежи на Розата на Света и в историческата им конкретност. Нито една религия с изключение на средновековния католицизъм¹² не си е поставяла за задача социалното преобразуване на човешкото общество. Но дори и папството, което упорито се е опитвало да ограничи феодалния хаос със стената на йерокрацията¹³, не е успяло нито да отслаби експлоатацията на бедни от богати, нито да намали с реформи социалното неравенство, нито да повиши общото благосъстояние. Впрочем едва ли би било справедливо да обвиняваме за това управляващата католическа йерархия: за подобни преобразувания тогава не е имало материални средства, нито икономически, нито технически. Не е случайно, че от паметивека, та чак до новото време световното зло се е усещало като нещо неунищожимо и вечно и католицизмът, подобно на останалите религии, всъщност се е обръщал най-вече към „вътрешния човек“, призовавал е към лично усъвършенстване. Но времената вече са други, вече има материални средства и заслугата на целия исторически процес, а не само на Розата

¹⁰ Под планетарен космос се разбира съвкупността от слоевете на различна материалност и различен брой пространствени и времеви координати, но непременно свързани със сферата на Земята като планета. Планетарният космос – това е земното кълбо с цялата сложност на материалните (а не само физическите) слоеве на неговото битие. Много небесни тела притежават подобни грандиозни системи. Те се наричат *брамфатури*. *Брамфатурата* на Земята се нарича Шаданакар. За тези понятия, както и за много други, употребявани тук за първи път или видоизменени поради вложения в тях нов смисъл, вижте краткия речник в края на книгата. – Б. а.

¹¹ За *Шаданакар* и *брамфатура* – вж. обяснението в предходния очерк. – Б. пр.

¹² През Средните векове с укрепването на папската власт станали възможни и нейните претенции за политическо влияние и утвърждаването на теократичните идеи, така например, при папа Иннокентий III (1198 – 1216) по-голямата част от католическа Европа фактически е била подчинена на неговата власт и едва в края на XIII в. политическото значение на папския престол започнало да намалява. – Б. пр.

¹³ Йерокрация – теокрация, власт на духовенството. – Б. пр.

на Света се състои в това, че сега тя може да гледа на социалните преобразувания не като на нещо външно, което е обречено на неуспех и не си струва усилията, а да ги постави в неразривна връзка с усъвършенстването на вътрешния свят на човека: засега това са два паралелно протичащи процеса, които би трябвало да се допълват един друг. Често се чува: „Християнството не успя“. Да, ако то вече беше окончателно отминало, можеше да се каже, че в социален и във всеобщо морален план то не е успяло. „Религията се провали.“ Да, ако религиозното творчество на човечеството се изчерпваше със създаденото досега, религията в този смисъл наистина не е успяла. Но засега е правилно да кажем само така: старите религии не са били в състояние да намалят социалното зло, тъй като не са разполагали с необходимите за това материални средства, а липсата на такива средства е предизвикало тяхното отрицателно отношение към всякакви подобни опити. Това е подготвило безрелигиозния период на цивилизацията. През XVIII век се пробужда социалната съвест. Най-сетне социалната дисхармония е усетена и осъзната като нещо недопустимо, оскърбително, което налага преодоляването ѝ. Което, разбира се, е свързано с това, че започват да се появяват липсващите за целта материални средства. Но старите религии не съумяват да проумеят това, не изявяват желание да се възползват от тази възможност, не изявяват желание да оглавят процеса на социалното преобразование и именно в тази инертност, в тази умствена ленивост, в тази идейна закованост и ограниченост се състои тяхната най-голяма вина. В това отношение религията се е дискредитирала със своята вековна безпомощност и не бива да се учудваме, че Европа, а след нея и другите континенти изпадат в противоположната крайност: преобразуване на обществото с чисто механични средства при пълен отказ от духовната страна на този процес. Няма защо, разбира се, да се учудваме и от резултата: сътресения, каквито светът не е виждал, мащаб на жертвите, какъвто не сме и сънували, и такова падение на морала, че и сега – през XX век, то изглежда на мнозина като някаква тъмна и трагична загадка. Върху старите религии в голяма степен пада отговорността за дълбочината и устойчивостта на последвалата безрелигиозна епоха, за духовната съдба на милиони хора, които в името на борбата си за справедлив свят се противопоставят като цяло на религията, с което изтръгват корените на своето битие от лоното на световната духовност. Обаче истинската религиозна дейност е един вид служене на обществото, а пък истинското служене на обществото е в същото време религиозна дейност. Никаква религиозна активност, дори монашеският подвиг не би могъл да се изолира от общото, от труда, чиято

цел е просветлението на света; както и никаква обществена дейност освен демоничната не може да не влияе за увеличаването на доброто в света, тоест да няма религиозен смисъл. Пулсът на социалната съвест, активното социално състрадание и сътържествуване, неуморните практически усилия за преобразуване на общественото тяло на човечеството – това е второто, което отличава Розата на Света от старите религии.

Третата разлика: динамиката на нейните възгледи. Религиите, които не са били чужди на представата за метаистория¹⁴, са юдаизмът и ранното християнство, но те са се опитвали духовно да осмислят текущия исторически процес само в отдалечени от нас, и при това непродължителни периоди от формирането си. В тези кратки, полузабравени епохи поразителните прозрения на Апокалипсиса¹⁵ са оставали скрити от очите на хората зад завесата от иносказания и недомлъвки; кодировката на образите позволявала всевъзможни тълкувания. Същинското осмисляне на историческия процес така и не се състояло. Малък и ограничен бил все още и историческият опит, географският кръгзор – нищожен, мистичният разум не бил подготвен за постигането на вътрешните закономерности на метаисторията и на изключителната сложност на Шаданкар. Но появата на Розата на Света е предшествана от епоха на хегемония на науката, разклатила до основи представата за вселената, за народите, за културите и тяхната съдба. Тя е предшествана и от нещо друго: от епохата на дълбоки социални колебания, епохата на революции и планетарни войни. Два вида явления разместват психологическите пластове, които векове наред са били в покой. В почвата, разорана от железните зъби на историческите катастрофи, попадат семената на метаисторическото откровение. И малко по малко пред духовния взор се разкрива целият планетарен космос като непрекъснато променяща се система от различни светове, носещи се стремглаво към сияйната цел, одухотворяващи се и преобразяващи се от век на век, от ден на ден. Усеща се повеят на множество предстоящи епохи, всяка със своето неповторимо своеобразие, с неизменно борещите се в нея метаисторически начала. Задачата на Розата на Света се състои в това – да стане кръстница, умножаваща и тълкуваща това познание. Станала съборен мистичен разум на човечеството, тя ще осмисля историческия процес в неговото минало, настояще и бъдеще, за да може творчески да го

¹⁴ За метаисторията като основен метод при Даниил Андреев вж. очерка, поместен преди настоящия превод. – Б. пр.

¹⁵ Апокалипсис – Откровение на св. Йоан Богослов – последната от Новозаветните книги, съдържаща пророчества за времената и събитията, предшестващи Страшния съд. – Б. пр.

направлява. Ако изобщо можем да говорим за някакви догмати в нейното учение, то това ще е изключително динамична и многоаспектна догматика, способна на по-нататъшно обогатяване и развитие, на продължително усъвършенстване.

От казаното произтича и още едно, четвърто своеобразие на Розата на Света: перспективата от последователни, стоящи пред нея напълно конкретни и принципно осъществими духовно-исторически задачи. Посочвам още веднъж най-близките от тях: обединяването на цялата планета във Федерация от държави, начело на която стои контролираща морална инстанция; разпространение на материалните блага и високо културно въздигане на населението на всички страни; възпитаване на поколения с облагороден образ; обединение на християнските църкви и свободна уния с всички религии със светла насоченост; превръщане на планетата в градина, на държавите – в братство. Но това са само първоначалните задачи. Тяхното осъществяване ще разкрие пътя към решаването на още по-висши задачи: одухотворяването на природата.

И така: интеррелигиозността, универсалността на социалните стремежи и тяхната конкретност, динамиката на възгледите и последователността на световноисторическите задачи – това са чертите, отличаващи Розата на Света от всички религии и църкви на миналото. Безкръвността на нейните пътища, безболезнеността на нейните реформи, добротата и нежността в отношенията ѝ към хората, разпространяващите се вълни от душевна топлина – това са чертите, различаващи я от всички политико-социални движения от миналото и настоящето. [...]

Много, о, много проявления на религията се отнасят изцяло към нейните отминали стадии. Очевидно едно от тези проявления е, че тя властва над умовете със строго определени, аподиктично¹⁶ изразени, неподлежащи на развитие, статични догми. Опитът от последните векове и развитието на личността водят до това, че съществуването на човека усеща условността и ограничеността на всяка догматика. Така че, колкото и адогматични да са тезисите на Розата на Света, колкото и да са проникнати от духа на религиозната динамика, твърде много хора ще се затруднят да ги приемат. Затова пък мнозина ще откликнат на нейния зов, тъй като по-скоро той ще е насочен не толкова към интелекта, колкото към сърцето, звучейки в гениалните творения на словото, музиката, театъра, архитектурата. Образите на изкуството са много дълбоки и многоаспектни, отколкото афористичните теософемии или философските разсъждения. Те оставят много по-голяма свобода за въображението, предоставят на всеки да тълкува учението така, както е

¹⁶ Аподиктичен (стгрц. ἀποδεδεικτός) – безспорно доказан, неоспорим, несъмнен. – Б. пр.

по-органично и понятно именно според неговата индивидуалност. Откровението тече по много пътища и изкуството, ако не най-чистият, то поне е най-широкият от тях. Затова всички видове изкуства и прекрасният култ ще облекат Розата на Света със звучни и сияйни одежди. И именно поради това начело на Розата на Света най-естествено е да застане онзи, който е съвместил в себе си трите най-велики дара: дара на религиозното вестителство, дара на праведността и дара на художествената гениалност. [...]

На такъв деец ще се наложи да има работа с хиляди разнообразни проблеми; ще се изискват икономически, финансови, юридически и дори технически знания, опит и ерудиция. Но векът на аристотеловците отдавна е отминал; умовете с енциклопедичен обхват са немислими в наше време. И дейността на онзи, за когото говоря, ще е немислима, ако е откъсната от съборния разум, от Върховния събор. В нея ще вземат участие най-дълбоките умове – хора, които са врели и кипели в държавните дела, специалисти от всички области на знанието. Не енциклопедична ерудиция и не практичен стопански ум ще се изисква от върховния наставник, а мъдрост. Мъдрост, с която ще преценява хората от пръв поглед, с която дори в най-сложните въпроси веднага ще открива тяхната същност и която нито за миг не ще остане глуха за гласа на съвестта. Върховният наставник трябва да стои на такава морална висота, че любовта и доверието към него да заменят другите методи на управление. Принудата, насилието над чуждата воля ще са мъчителни за него; и той ще ги използва само в изключителни случаи. [...]

Но не е ли това теокрация? – Аз не обичам думата „теокрация“. Теокрацията е боговластие; да се прилага към каквито и да било общества и държавни устройства, от гледна точка на атеиста е абсурдно, а от гледна точка на вярващия – кощунствено. Историята не познава и не би могла да познава никаква теокрация. Църковната държава на папите и далай ламите би следвало да се нарича не теокрация, а йерокрация, власт на духовенството. А това управление, за което аз говоря, е напълно противоположно на всякаква йерокрация: не църквата се разтваря в държавата, която я поглъща и господства от нейно име, а целият конгломерат от държави и целият сонм от църкви постепенно се разтварят във всечовешкото братство, в интеррелигиозната църква. И не висшите йерарси заемат креслата във висшите органи (законодателни, изпълнителни и контролни), а най-добрите представители на всички народи, на всички конфесии, на всички социални слоеве, на всички области на познанието.

Не йерокрация, не монархия, не олигархия, не република: нещо съвсем ново, качествено различаващо се от всичко, което е било досега. Това е световно нароудоустройство, стремящо се към освещаването и просветлението на целия световен живот. Не зная как ще го нарекат тогава, но работата не е в названието, а в същността. Същността му е труд в името на одухотворяването на човека, одухотворяването на човечеството, одухотворяването на природата.

Руските издания на *Розата на Света* от 2006, 2016 и 2017 г.

Глава 2 Отношение към културата

[...] Водеща област на културата в нашия век се явява науката. Научният метод на познание претендира за хегемония; затова настоящата глава започва с характеристиките на отношението на Розата на Света именно към научния метод. Налага се да кажем направо и без заобикалки: колкото и илюзии да са създавали в този смисъл ентузиастите на научния метод, той обаче никога не е бил, няма да бъде и не може да бъде нито единствен метод на познанието, нито единствен метод за овладяване на материята. Да не говорим за художествения метод, с който научният високомерно и неохотно дели сега своето първенстващо положение. Следва да напомним, че вече отдавна са заложили основите на тази методика на познанието и на овладяването на материалността, чието усвояване е неразривно свързано с духовното самоусъвършенстване на човека, с просветляване на неговия морален облик.

В бъдеще дори са възможни такива исторически периоди, когато тази методика ще стане в известен смисъл водеща. Имам предвид не толкова дискредитираните вследствие на редица недоразумения понятия като магия и окултизъм, колкото понятието за духовна практика. Във всички високо развити религии съществуват различни системи и школи от този тип. Разработвайки с векове практическите начини за въздействието на волята върху организма на човека и върху външната материя, те водят човека до този резултат след продължителна нравствена подготовка и различни изпитания и са издигнали и издигат стотици, може би дори хиляди хора до това, което на прост език се нарича чудодейство. Тази методика, изключително трудоемка и предизвикваща силна ненавист у съвременните филистери, отделя един принцип, който е чужд на науката: усъвършенстването и трансформацията на собственото същество, вследствие на което физическият и ефирният слой на личността стават по-възприемчиви, еластични, по-послушни на волята, отколкото са те при нас. Този път води до такива на пръв поглед невероятни явления, като телесното преминаване през предметите на триизмерния свят, летенето във въздуха, ходенето по вода, мигновеното преодоляване на огромни разстояния, излекуването на смъртно болни и слепородени и накрая – до най-висшето и изключително рядко постижение – възкресяването на мъртвите.

Тук е налице овладяване на законите на нашата материалност и подчиняване на нисшите от висшите, които са все още неизвестни за нас. И ако през XX век повечето от нас изживяват целия си живот, без да се сблъскат с безспорни случаи на подобни явления, то от това следва не че подобни явления не съществуват и не това, че те са принципно невъзможни, а единствено, че условията на безрелигиозната епоха – културни, социални и психологически – до такава степен затрудняват изучаването и усвояването на тази методика (особено на Запад и още повече в страните от социалистическия лагер), че свеждат броя на подобни случаи до незначителни изключения. Някои наистина съдбоносни за човечеството събития, случили се преди около две хиляди години – за които ще стане дума по-нататък, – са причина за това, че привличането по този път на познанието и овладяването на материята не на единици, а на множество от хора се е оказало невъзможно. По-сетне психологическият климат на безрелигиозната ера все повече и повече е спъвал движението в тази посока. Днес усвояването на тази методика е затруднено до крайност, а в някои страни е практически невъзможно. Но нямаме основание да мислим, че този бавен и трудоемък път ще си остане завинаги така: арелигиозната епоха не е безкрайна – ние живеем в нейния край. Трудно е да си

представим нещо по-тромаво, по-несъвършено, грубо и жалко от постиженията на съвременната техника в сравнение с постиженията на методиката, за която говоря. Ако за нейното развитие и усвояване бяха хвърлени такива средства и такива неизброими човешки резерви, каквито сега поглъща развитието на научната методика, то панорамата на човешкия живот, на нашето творчество, знанията, общественото устройство и нравственият облик щяха да бъдат променени коренно. Психологическият климат на епохата на Розата на Света ще създаде такива благоприятни условия за развитието именно на тази методика, каквито не е имало никога досега. Но това е работа на бъдещето, и при това не твърде близко. А докато то не е станало настояще, на нас ни предстои да използваме предимно друга методика, значително по-несъвършена и не толкова ефикасна, но много достъпна на този етап.

[...] От тези, които ще бъдат начело на Съвета на учените и на самата Роза на Света, ще се изисква някакво ново психологическо качество за правилното решаване на тези проблеми: преодоляване в самите тях на господството на местните, все още толкова естествени културно-расови пристрастия до пълно национално безпристрастие. Колко усилия, каква авторитетност и дори жертвоготовност ще са нужни дори само за да отслабнат закостенелите антагонизми, например англо-арабският, руско-полският или турско-арменският! С какво поведение немците, англичаните, руснаците или американците ще заслужат да бъде забравена враждебността, която те са предизвикали към себе си у толкова много нации? Какви възпитателни средства ще са необходими, за да се унищожи комплексарското самолюбие, което пречи на много малки и средни нации да се отнасят дружелюбно към своите съседи и което прераства в агресивни мечти за постигане на собствено величие за сметка на чуждото? Но това е само едната страна на проблема. На много западни нации ще се наложи да изкоренят в себе си и най-малките следи от старото чувство на превъзходство над другите. На руснака ще се наложи да проумее, че неговата страна не е венецът на творението и че наистина не е по-добра от много други. Англичанинът ще е принуден да извърши гигантска вътрешна работа, за да се отърси от несъзнателното поставяне на интересите на жителите на Британските острови над интересите на народите на Индонезия или Танганайка. От французина ще се изисква умението да взема присърце интересите на Парагвай или Тайланд също така пламенно, както своите собствени. Китаецът или арабинът ще трябва да освободят сърцето и ума си от векове наред подхранваното някога основателно, а сега остаряло недоверие към европейците и да се научат да отделят на Белгия или Гърция

не по-малко внимание, отколкото на потребностите на Жехе¹⁷ или Судан. На жителите на латиноамериканските републики ще се наложи да се отучат от навика да се грижат само за себе си и да се оплакват, а да вземат участие в разпределението на световните блага, като отчитат нуждите на Афганистан, Камбоджа и дори Якутия. А гражданите на Съединените щати следва да си спомнят, че се смятат за християни и че християнството е несъвместимо със зверската ненавист към която и да било раса, било тя и черната. Трудно, трудно е – очевидно е, че е ужасно трудно, но избавлението от войните и тиранията е възможно единствено чрез това психологическо самопревъзпитание. И разбира се, никой не би могъл да се надява да вземе участие в работата на световните планиращи органи, ако не е осъществил спрямо себе си подобна операция. Ще се наложи да се учим дори на национална самопожертвователност: о, разбира се, не със своята кръв, не с живота на своите синове, а само с долари. Тъй като на най-богатите страни им предстои в известна степен да споделят своите ресурси с народите на Изтока и Юга, да ги споделят, при това безкористно, без всякакви надежди да направят от тази помощ успешен бизнес. Казано накратко, всеки, който е в ръководството на Розата на Света, трябва да се чувства преди всичко член на космическото цяло, след това – член на човечеството, и едва след всичко това – член на дадена нация. А не обратното, както са ни учили и ни учат и досега.

Тъй като общата цел на Розата на Света, по-точно – на този гигантски духовен процес, който е започнал преди хилядолетия и от който Розата на Света е само етап, та целта на този процес е просветлението на Шаданакар, а най-близката епохална задача – достойното за човека материално благосъстояние, обикновеното житейско благополучие и елементарната етика в човешките взаимоотношения да станат повсеместни, като не изоставят нито един човек. Тезата за това, че на всеки човек без изключение трябва да бъдат обезпечени правото на труд, отдих, свободно време, спокойни старини, нормално жилище, ползване на всички демократични свободи, удовлетворяване на основните материални и духовни потребности, ще започне стремително да се въплъщава в живота. [...]

Жаждата за знания, която някога е тласкала изследователите да плават в непознати води, да се скитат из неизследвани континенти, ще ги изпрати първо – може би още преди настъпването на Розата на Света – в космоса. Но чуждите планети са негостоприемни; след няколко разузнавателни експедиции тези полети ще бъдат прекратени. И самата

¹⁷ Жехе (Джехол) – провинция в североизточната част на Китай. – Б. пр.

жажда за знание ще започне да променя своята насоченост. Ще се разработят системи на възпитание и разкриване в човешкото същество на потенциално заложените в него органи на духовното зрение, на духовния слух, дълбочината на паметта, способността за произволно отделяне на вътрешните, inomaterialни структури на човека от неговото физическо тяло. Ще започнат странствания из inomaterialните светове, в разкриващите се слоеве на Шаданакар. Това ще бъде векът на магелановците на планетарния космос, на колумбовците на духа. [...]

Именно във факта, че личността съдържа единородни с Божеството способности за творчество и любов, се заключава нейната абсолютна ценност. Относителната ѝ ценност зависи от стадия, който достига по своя възходящ път, от това колко усилия – нейни собствени и провиденциални – изразходва за достигането на този стадий, както и от това до каква степен тя проявява в живота своите способности за богосътворчество и любов. [...]

Старите религии са измервали относителната ценност на личността със степента на изпълнените от нея на предписания на даден религиозно-нравствен кодекс. Религиите с аскетичен характер са смятали светостта за най-висшата степен, разбирайки я като най-чист образец на иноческо служене или на мъченичество за вярата. При това любовта е отстъпвала на втори план. Иноческият или мъченическият подвиг се е извършвал не по силата на любовта към хората и към всичко живо, а поради жаждата за единение с Бога и избавяне от посмъртните мъки. Разбира се, тук имам предвид доминиращото направление, преобладаващото настроение, а не образите на такива изумителни дейци, апостоли на любовта като св. Франциск¹⁸, Рамануджа¹⁹ или Миларепа²⁰. Колкото и чудовищно да ни се струва, но дори вечните мъчения на грешниците в ада не са предизвикали у повечето адепти на тези религии стремежа към това да разяснят природните закони, в това число и закона за възмездие или кармата. На тях им се струвало, че вечното въз-

¹⁸ Св. Франциск Асизки (Sanctus Franciscus Assisiensis, 1181/1182 – 1226) – италиански римокатолически монах и религиозен деец. Роден в Асизи в заможна семейство. През 1206 г. се отказва от богатството, напуска семейството си и се посвещава на „светата бедност“ като най-съвършената форма на любов към Бога. Основава братството на миноритите („по-малки братя“), по-късно преобразуван в Орден на францисканците. Имал огромен морален авторитет. Канонизиран е през 1228 г. – Б. пр.

¹⁹ Рамануджа – индийски религиозен мислител (XI в.), основател и ярък представител на вишища-веданта – разновидност на веданта. – Б. пр.

²⁰ Миларепа Шепа Дордже (тиб.: Ми ла рас па шес па рдо рдже 1052 – 1135) – тибетски будистки учител (лама), знаменит йогин – аскет. Той е автор на прочутия сборник, известен днес като *100-те хиляди песни на Миларепа*. – Б. пр.

мездие за временно нарушение е справедлив акт на Божеството или във всеки случай (както е в брахманизма) е неоспорим и абсолютно непреодолим закон. Буда е горял като свещ от огъня на състраданието, но той е учил само на това как да се изтръгнем от кръга на железните закони на света, а не на това как да ги проявим и преобразим. Що се отнася до творчеството, то монадната му вроденост изобщо не се е осъзнавала, дори не е съществувала като понятие, а на конкретните видове творчество, достъпни за човека, не се е придавало значение, като се изключи религиозното творчество в тесния смисъл на думата: духовната дейност, богословието, проповедничеството, храмовото строителство, култът.

Другите религии, които не били склонни към аскетизъм, като исляма и протестантизма, видоизменили този идеал, разширили го и заедно с това го принизили, правейки го по-достъпен, по-народен, свеждайки го до изпълнението на няколко заповеди за отношението към Бога, към държавата, към най-близкото обкръжение, към семейството и накрая – към себе си. Налага се да повторим, че нито тази, нито другата група религии не е поставяла пред никого задачата да се преобразува обществото, а още по-малко – природата. [...]

Учението на Розата на Света показва абсолютната *ценност* на личността, на нейното божествено първородство: правото на освобождаване от гнета на бедността, от гнета на агресивните общества, правото на благополучие, на всички видове свободно творчество и популяризиране на това творчество, на религиозни търсения, на красотата. Правото на човека да живее в благоденствие и да ползва благата на цивилизацията, е вродено негово право и то само по себе си не изисква отказ нито от свободата, нито от духовността. Да се твърди, че сякаш тук се съдържа някаква съдбоносна дилема и че за постигането на тези толкова естествени, подразбиращи се по презумпция блага е необходимо да се жертват личната духовна и социална свобода, означава да се въвеждат хората в заблуждение.

Учението ще укаже и *задължението* на личността: последователното разширяване на сферите на това, което обхваща нейната любов; увеличаването, умножаването и разясняването на това, което се създава от нейното творчество. По този начин творчеството се оказва и право, и задължение. Аз и досега не мога да разбера защо тази наистина божествена способност на човека не е срещнала необходимото отношение в нито една от старите религии освен в някои форми на многобожие, главно в елинското. Струва ни се, че единствено в Елада са умеели да боготворят не само произведенията на изкуството, но и самата творческа способност, именно творческата, а не производителната, както е

при другите форми на политеизъм, и дори да увенчават с апотеоз великите дейци на изкуството. Печалното и странното е, че след залеза на Елада творческият дар престава да привлича вниманието на религиите, не се е осмислял повече нито онтологично, нито метафизично, нито мистично. Под влияние на едностранчиво разбираната семитска идея за това, че след шестте дни сътворение настъпило успокояване на Божествения творчески дух, богословската мисъл е предпочитала да заобиколи дори въпроса за по-нататъшното творчество на Самия Бог и изреченото от Божеството и записано в Откровението на Йоан: „Ето, всичко ново творя“²¹, си е останало самотна фраза, самотно прозрение. Към човешкото творчество пък се е формирало и твърде подозрително отношение – сякаш горделивостта, в която може да изпадне човекът творец, е много по-опасна и по-гибелна, отколкото творческото безплодие. За съжаление, не по-малко печална гледна точка към творчеството на човека се е наложила и в религиите с индийски корен. [...]

Във всеки случай творчеството, както и любовта, не е изключителен дар, познат само на избраните. Избраните познават праведността и светостта, героизма и мъдростта, гениалността и таланта. Но това е само разкриване на потенциите, заложените във всяка душа. Неизмерими дълбини на любовта, непресъхващи извори на творчество бушуват отвъд прага на съзнанието на всеки от нас. Религията на бъдещето ще се стреми да разруши тази преграда, за да даде възможност да се сдобием с живителните води тук, в живота. Във възпитанието от нея поколения ще се разкрие творческото отношение към всичко и самият труд няма да е бремене, а проява на неутолимата жажда да се създава нещо ново, да се създава нещо по-добро, да се твори нещо свое. Всички последователи на Розата на Света ще се наслаждават на творческия труд, обучавайки на тази радост децата и юношите. Творчество във всичко: в словото и в градостроителството, в точните науки и в градинарството, в украсяването на живота и в неговото улесняване, в богослужението и в изкуството на мистериите, в любовта между мъжете и жените, във възпитанието на децата, в развитието на човешкото тяло и в танца, в просветляването на природата и в играта.

Защото освен демоничното всяко друго творчество, което се извършва заради самото себе си и в свое име, е богосътворчество: чрез него човек се издига над самия себе си, обожествявайки собственото си сърце и сърцата на другите.

В смисъла на личното духовно усъвършенстване повечето от хората вървят по бавния и широк път. Този път преминава през брака и ражда-

²¹ Откр. 21: 5. – Б. пр.

нето на децата, през различните форми на дейност, през пълнотата и пьстротата на житейските впечатления, през житейските радости и наслади. Но съществува и Тесен Път²²: той е следван от онези, които носят в душата си особен дар, изискващ крайно самоограничение: дара на светостта. Не са прави религиозните учения, които смятат Тесния Път за единствено правилния или най-висшия. И също толкова са неправи обществените и религиозните системи, които напълно го отричат и издигат прегради пред онези, които се чувстват призвани именно за този път. Едва ли в ерата на Розата на Света ще има много манастири; но те ще съществуват, та всеки, гонен от духовната жажда да поеме по Тесния Път, да може да работи за разкриването на онези способности на своята душа, които се нуждаят от многогодишен труд сред тишина и уединение. Ако човек тръгва по Тесния Път от страх пред възмездието или поради мечти за лично, себелюбиво, затворено общение с Божеството, неговите победи нямат полза. Никакво Божество, даряващо като награда на своите верни поклонници блажено съзерцаване на собственото му величие, не съществува. Съзерцаването на висшите сфери е *излизане на личността от себе си* и приобщаване с Единното, обхващащо всички монади и съграждащо целия свят. Затова последователят на Розата на Света може да бъде заставен да тръгне по Тесния Път не от духовен егоизъм, не от жажда за лично спасение с хладно безразличие към другите, а от разбирането, че по Тесния Път се разкриват такива дарове, с които уединеният праведник ще помага на света много по-действено, отколкото стотици живеещи в света, и които след смъртта му ще станат такава сила, че пред нея ще се преклонят даже могъщите демонични йерархии.

Няма никаква нужда от страшни клетви, които да съпровождат постригването. Няма основание, за да се осъжда и хули онзи, който след години напусне пътя. Пристъпващият отначало ще дава само временен обет: за три години, за пет, за седем. Едва след успешното завършване на тези етапи той, ако желае, ще получи правото да даде обет за по-продължителен срок и дори тогава няма да го измъчва и угнетява съзнанието за безвъзвратност, подозрението за непоправима грешка, пораждащо отчаяние и бурни припламвания на неизживяното: той ще знае, че след изтичането на срока е свободен да се завърне в света, свободен е да избере всякакъв начин на живот, всякаква работа, свободен е

²² Има се предвид пътят на строго следване на Евангелието: „Влезте през тесните врата; защото широки са вратата и просторен е пътят, който води към погибел, и мнозина са, които минават през тях; защото тесни са вратата и стеснен е пътят, който води в живота, и малцина ги намират“ (Мат. 7: 13 – 14). – Б. пр.

да има семейство, деца и не заслужава ничие порицание, нито пренебрежение. [...]

Ще дойде време, когато етическото и естетическото ниво на обществото и на самите дейци на изкуството ще станат такива, че ще отпадне всякаква необходимост от каквито и да било ограничения, а свободата на изкуствата, литературата, философията и науката ще стане целокупна. Но между момента, в който Розата на Света ще поеме контрола над държавите, и епохата на това идеално състояние ще изминат няколко десетилетия. Не от мъдрост, а от юношеска незрялост би могла да се появи мисълта, че обществото сякаш вече е достигнало тези висоти на развитие, когато абсолютната свобода не би могла да породи фатални, непоправими злоупотреби. В началото ще трябва да се делегира на местните филиали на Световния художествен съвет – наред с другите по-приятни функции – и онзи единствен контрол, през който ще преминава художествената творба, преди да бъде обнародвана. Това ще бъде – дано читателят не се обиди заради шегата – лебедовата песен на цензурата. В началото, когато националните антагонизми и расовите предразсъдъци още няма да бъдат изкоренени, а агресивните организации все още ще разчитат на тези предразсъдъци, ще трябва да се налага забрана върху всяко пропагандиране на вражда между едни или други групи от населението. [...]

Общочовешката култура възниква едва сега; до днес ние сме виждали като напълно оформен феномен само културата на отделните свръхнароди – тоест на такива групи от нации, които са обединени от съвместно изгражданата своеобразна култура. Но всяка от тези култури, развиваща се в нашето триизмерно пространство, в никакъв случай не изчерпва с това сферата, в която пребивава. Тези, които тук са създавали такава култура, продължават творчеството си и след смъртта – творчество, разбира се, променено съобразно с различните условия на онзи свят или на онези светове, през които преминава душата на човека творец. Възниква представата за многомилионни съобщества от подобни души, за небесни страни и градове, властващи над всеки от свръхнародите на света, и за Аримоя²³ – сега възникващата в небесната страна общочовешка култура.

Такъв принцип на отношение към културата е нов и необичаен. Справедливо е дори да отбележим, че при по-нататъшното задълбочаване и детайлизация той ще прерасне в обширна митологема само ако под думата „мит“ не сме свикнали да разбираме нещо, което не се основава на никаква реалност. В случая е тъкмо обратното: става дума за

²³ За обяснението на Аримоя вж. очерка на Н. Нейчев за Д. Андреев, публикуван в настоящата книжка. – Б. пр.

реалност от колосален мащаб, която се отразява в подобна митологема принизено и неясно, но все пак се отразява. [...]

Глава 3 Отношение към религиите

[...] *Истинни* ние наричаме онези теории или учения, които според нас изразяват в неизопачена представа даден обект на познанието. В точния смисъл на думата истината е неизопаченото отражение в нашето съзнание на някакъв обект на познанието. И колкото обекти на познанието съществуват в света, толкова истини могат да съществуват.

Но обектите на познанието са познаваеми *от нас*, а не *от самите себе си*. Следователно истината за който и да е обект на познанието, познаваем от нас, трябва да се смята за *относителна* истина. *Абсолютната* истина е отражение на такъв обект на познанието, който всеки субект познава „в себе си“. Такова познание е принципно възможно само тогава, когато е снето противопоставянето между обект и субект; когато субектът на познанието се отъждествява с обекта. [...]

Както бе показано по-горе, Абсолютната истина е достойние само на Всезнаещия Субект. Ако пък такава истина беше притежание на някакъв човешки субект, например на колективното съзнание на конкретна историческа църква, тогава това би се разкрило обективно в безусловното всезнание на колективното съзнание. И фактът, че нито един човешки колектив и нито една личност не притежава такава всезнание, за сетен път показва безпочвеността на претенциите на което и да било учение за абсолютната истинност. Ако някога на представителите на Розата на Света им хрумне да претендират за абсолютна истинност на нейното учение, това би било също толкова безпочвено и нелепо.

Но също толкова безпочвено и нелепо е твърдението, че всички учения или някое определено учение е *лъжливо*. *Напълно лъжливи* учения няма и не може да има. Ако се породи мнение, лишено дори от капчица истинност, то не би се превърнало в учение, тоест предаден на някого сбор от представи. То би си останало собственост на този, който го е създал, което се и случва например с философичните и псевдонаучни теории на някои душевноболни. Лъжливи в строгия смисъл на думата могат да бъдат само отделните *частни* твърдения, на които земната светлина от частноистинните тезиси, съседстващи си в обща система, е способна да придаде илюзията за истинност. Обаче съществува известно съотношение между количеството и тежестта на частноистинните и лъжливите тезиси, при което сумата на лъжливите започва да

обезценява и трошицата истина, съдържаща се в дадено учение. Понататък следват учения, в които лъжливите твърдения не само обезценяват елемента на истинност, но привеждат цялата система в категорията на отрицателните духовни величини. Подобни учения е прието да се наричат учения на „лявата ръка“²⁴. [...]

Действително е възможно въз основа на телеологията на историята да се построи определена класификация на религиите, която би позволила да се отделят високо развитите религии в отделна група и така би ни убедила, че има тезиси, утвърждавани, макар и с различна степен на чистота и сила, от всички религии в тази група. Към тях принадлежат: тезисът за единство на Бога, за множествеността на различните духовни йерархии, за множествеността на различните светове, за безкрайната множественост на формиращите се монади, а също така и за съществуването на някакъв общ нравствен закон, който се характеризира със земно или задгробно възмездие за извършеното от човека в неговия живот. Във всичко останало, та дори и в тълкуването на изброените току-що общи тезиси митовите или си противоречат един на друг, или говорят за нещо друго. [...]

От стотиците възможни примери ще взема засега само един, но изключително ярък: идеята за превъплъщението²⁵. Дълбоко присъща на индуизма и будизма, съществуваща и в езотеричния юдаизъм (кабалата), тази идея се отхвърля от ортодоксалното християнство и от исляма. Следва ли обаче от тази „невсеобщност“ на идеята да смятаме, че тя представлява расова или стадиално-културна аберация на индийското съзнание? Работата е в това, че при съгласуването на тезисите на различните религии е необходимо преди всичко да се научим да отсяваме главното от второстепенното, общото от частното. „Общото“, главното на всеки тезис се състои в *смето* на идеята, проявяващо изключителна устойчивост във времето: попаднало в почвата на различни култури, то дава различни кълнове – различни варианти на даден тезис. Ако в историята въобще съществува телеологична насоченост, то, разбира се, тази насоченост би следвало да проличи преди всичко в битието именно на

²⁴ В индуисткото богословие ученията на „лявата ръка“ са тези, които водят до безнравствени постъпки; лявото е противоположно на дясното и според древните представи се намира от страната на „некръстената“ ръка. Съответно противоположни на науките на „лявата ръка“ са, разбира се, науките на „дясната ръка“ (за това вж. по-нататък). – Б. пр.

²⁵ Идеята за превъплъщението на душата от едно тяло в друго, в това число в животни и дори в растения, е присъща на редица ранни религии и получава особено развитие във философско-религиозните традиции на Индия; тя е присъствала и в Древна Гърция (орфизма, питагорейството); средновековното религиозно-мистическо юдаистично учение – кабалата, също допуска преселение на душите. – Б. пр.

такива устойчиви духовни семена – в широко разпространените, изповядвани от милиони съзнания *фундаменти на идеята*.

Семето на идеята за превъплъщението се състои в учението за някакъв аз, извършващ своето космическо формиране или на известна част от себе си по степените на последователните съществувания в нашия физически свят. Всичко останало: духовно-материалната природа и структурата на превъплъщаващото се, едно или друго превъплъщение съобразно със закона на кармата, разпространяването на принципа на превъплъщението също и върху света на животните или отричането на такова разпространение – всичко това са само варианти, разновидности на основната идея. И е разбираемо, че в тези варианти и детайли е възможно повече и по-често да се сблъскваме с аберации, отколкото с нейното семе, за чието възприемане телеологическите сили са работили в индийския народ векове наред, изразходвайки неимоверен труд, за да се изтъни у мнозина от неговите представители границата между дневното съзнание и дълбинната памет – хранилището на спомените за пътищата на душата до момента на нейното последно въплъщение. До голяма степен погрешността на религиозните догмати се съдържа не в тяхното съдържание, а в претенцията им за това, че утвърждаваният от догмата закон има всеобщо, универсално, космическо значение, а утвърждаваният от догмата факт трябва да се изповядва от цялото човечество, тъй като без това сякаш не би имало спасение. Всичко изложено дотук ни води до признаването на истинността на този духовен опит, който се е отлял в идеята за превъплъщението: да, този път на формиране има основание; нищо принципно неприемливо за християнството или за исляма в същността на тази идея *няма* освен може би в това, че относно идеята за превъплъщението не са стигнали до нас никакви изказвания от основателите на християнството и на исляма (което впрочем само по себе си нищо не доказва, тъй като в Евангелието и Корана е попаднало, както е известно, далеч не всичко, което те са говорили). Но от това в никакъв случай не следва, че сякаш пътят на превъплъщението е единствено възможният, единствено реалният път за развитието на индивидуалния дух. Обработено в такава насока, за да постигне този вид на пътя, съзнанието на индийския народ, както често се случва в подобни случаи, е абсолютизирано своето откритие и е останало глухо за възприемането на други видове пътища за развитие. Същото се е случило с еврейския и арабския народ, но с противоположен знак: възприемайки истината за друг път на развитие, при който въплъщаването във физическия слой се извършва еднократно, съзнанието на тези народи също толкова неправомерно е абсолютизирано този втори вид път.

За това спомага и представата, че в различните човешки метакултури може като цяло да преобладава един или друг тип. В резултат между двете групи световни религии е възникнало разногласие, изглеждащо неразрешимо. В действителност обаче тези две антагонистични идеи са истинни в основата си, фиксирайки два от възможните видове път, и за снемането на това „противоречие“ не се изисква нищо освен отказ на всяка от страните да претендира за универсална изключителност на своята идея. [...]

Сега виждаме втората историческа и психологическа причина за дълбочилите се разногласия между вероученията: неправомерното отхвърляне на чуждото твърдение единствено с основанието, че не разполагаме с положителни данни по този въпрос. [...]

Значително по-голяма сложност се явява основното противоречие между християнството и другите религии: твърдението за божествеността на Исус Христос като догмат, почитането Му като възплъщение на една от ипостасите в Троицата. Всеизвестно е, че останалите религии или се съгласяват да признаят Исус за един от пророците, или Го игнорират, понякога дори енергично отричайки Неговата провиденциална мисия. Християнството пък от своя страна, като се опира на думите на своя Основател за това, че никой не идва при Отца по друг начин освен чрез Сина, отхвърля възможността за спасение на всички нехристияни.

Струва ни се обаче, че ще избегнем много недоумения и груби прилизвания на идеята, ако във всичко казано от Христа, което е стигнало до нас, вникваме, задавайки си въпроса: дали Исус в дадения случай е говорил като личност, като конкретно историческо лице, живяло в едичия си страна от едичия си до едичия си дата, или пък чрез Неговия разум и уста се трансформира в човешки думи гласът на Бога, който Той чува в себе си. Всяко изказване на Христа изисква да бъде разглеждано именно от такъв ъгъл: като Вестител на истините от духовния свят ли говори Той в дадения случай, или пък като човек. Невъзможно е да си представим, че във всички мигове на своя живот Исус е говорил само като Вестител и никога – просто като човек. Едва ли подлежи на съмнение, че в Неговото скръбно възклицание на кръста: „Боже Мой, Боже Мой, защо си Ме оставил?“²⁶, се отразява мъката на един от онези мигове, когато той, Исус, човекът, преживява трагедията на изоставеността, трагедията на прекъснатата връзка на своето човешко аз с Божествения Дух; а в учението Му, изложено на Тайната

²⁶ Мат. 27: 46; Марк. 15: 34. – Б. пр.

вечеря²⁷, през цялото време се чува как местоименията от първо лице предполагат Бог Син, Световния Логос. На такова разделяне на изказванията на Христа на две групи следва да се подложат всички Негови думи, запазени в Евангелието. Съвършено очевидно в този случай е, че думите Му за това, че никой не идва при Отца по друг начин, освен чрез Сина²⁸, следва да се разбират не в този принизен, тесен, плътски и безжалостен смисъл, сякаш няма да се спаси нито една човешка душа, освен ако не е християнска, а в този величествен, наистина духовен, космически смисъл, че всяка монада, изпълнила се докрай, се потапя в глъбината на Бога Син, Сърцето и Демиурга на вселената, и само чрез този окончателен акт се завръща към своя извор, към Бога Отец, тайнствено отъждествявайки се с Него и с цялата Пресвета Троица.

Един от най-видните дейци на религиозно-философската индийска общност Брахмо Самадж, Кешуб Чандра Сен²⁹, е изрекъл твърде дълбока мисъл: той казва, че мъдростта на индуистите, кротостта на будистите, мъжествеността на мохамеданите – всичко е от Христа. Очевидно под това име той разбира в дадения случай, разбира се, не историческата личност на Исус, а Логосът, изразил Се преди всичко, но не само, чрез Исус Христос. В тази идея според мен се напипва пътят към такава гледна точка, в която могат да постигнат взаимно разбиране християните и много от теченията на източната религиозност.

Струва ми се също, че някои от изразите, вкоренени в християнското богословие и почти механично повтаряни от нас, които се явяват неприемливи за другите вярвания, се нуждаят от преразглеждане и уточняване. Как да разбираме например думата „въчовечаване“ по отношение на Исус Христос? Нима ние и досега си представяме, че Логосът на вселената се е облякъл с определена човешка плът? Нима можем да допуснем, че по пътя на телеологичната подготовка от поколение в поколение е бил създаден, така да се каже, телесен инструмент, индивидуален физически организъм, човешки мозък, способен да помести Разума на вселената? Ако това е така, то наистина следва да предположим, че Исус още приживе е притежавал всезнание, което не се съгласува с фактите от евангелската история и с Неговите собствени

²⁷ Иоан. 13: 34. „Нова заповед ви давам, да любите един другиго; както ви възлюбих, да любите и вие един другиго“. – Б. пр.

²⁸ Иоан. 14: 6. „Каза му Исус: Аз съм пътят и истината и животът; никой не дохожда при Отца, освен чрез Мене“. – Б. пр.

²⁹ Брахмо Самадж (Обществото на Брахма) – религиозно реформаторско общество, организирано през 1828 г. от Рам Мохан Рой (1772 – 1833), проповядващо универсална религия, която да синтезира индуизма, исляма и християнството; Кешуб Чандра Сен (1838 – 1884) е оглавявал обществото. – Б. пр.

думи. Не е ли непоносима за нас тази диспропорция в мащабите: сближаването на максималистичния смисъл на космическите категории с категориите на локално-планетарното, тясно човешкото? И тя е непоносима не поради това, че *превишава* границите на нашето разбиране, а обратно, защото в нея е твърде очевиден начинът на мислене от определен, отдавна отминал културен стадий, когато вселената се е смятала за милиарди пъти по-миниатюрна, отколкото е в действителност, когато се е вярвало, че е реално възможно върху земята да падне твърдият небесен свод и да се изсипе ужасен град от звезди, откъснали се от куките, на които са били окачени. Не би ли било по-точно да говорим не за въчовечаването на Логоса в съществуването на Исус Христос, а за изразяването Му чрез Него при посредничеството на великата богородена монада, станала Планетарният Логос на Земята? Ние наричаме Христа *Слово*. Но нали говорещият не възплъщава, а именно се *изразява* в слово; Бог не се възплъщава, а Се изразява в Христа. Именно в този смисъл Христос е наистина Слово Божие. А ако това е така, то отпада още една от пречките пред споразумяването на християнството с някои от другите религиозни течения. [...]

Още един пример. Откакто съществуват, християнството и ислямът продължават да се борят с това, което те наричат езичество. От векове човечеството е просмукано от идеята за непримиримостта и несъвместимостта между монотеизма и многобожието и тя се е превърнала в своего рода аксиома. Изследването защо и как е станало това, би ни отклонило твърде много. Главното е в друго: на какво основание религиите от семитския корен, утвърждаващи битието на духовните йерархии и още през Средните векове до детайли разработили учението си за тях – ангелологията и демонологията, – ограничават многообразието на тези йерархии до онези няколко, които са били включени в средновековните схеми? Наистина ли съществува макар и сянка на последователност в техния принципен отказ от всякакъв опит, свързан с духовните йерархии?

За това няма никакви категорични свидетелства освен позоваването отново на мълчанието в Евангелието и Корана. Именно поради липсата на сериозни основания през първите векове християнството да бъде подложено на всеобщо отрицание, църквата не толкова е отричала боговете на олимпийския пантеон, колкото ги е отъждествявала с демоните и бесовете от семитските канонизирани текстове. При това въпреки очевидността е бил игнориран характерът на тези божества, в който е отразено политеистичното духовопознание, и произволно са им били приписвани принизяващи и опорочаващи черти или пък умишлено е бил подчертаван твърде антропоморфният елемент, привнесен в тези

представи от субекта на познанието – политеистичното човечество, и запазен по това време само в техните нисши, простонародни варианти. Сякаш признаването на действителното битие на природните йерархии, на великите стихии³⁰ или на духовете народоводители би могло да разколебае единството на Бога – Твореца и основателя на вселената, извора и устието на световния поток на живота – повече, отколкото признаването на другите Му прекрасни деца – ангелите и архангелите, а също така и на тези демони, за които се говори в канонизираните поучения на Библията!

За съжаление, това старо недоразумение не е изяснено и досега: от античното многобожие отдавна нищо не е останало, но ожесточената, тесногърда, лишена от всякаква мъдрост нетърпимост се проявява всеки път, когато християнските църкви или поне онези, които говорят от тяхно име, се случва да изкажат своето мнение по въпросите на индуистките, китайските, японските, тибетските системи. Също толкова нетърпими са и двете други религии от семитския корен. Тук е налице типичен случай на различаване на религиите по хоризонтала: без да си противоречат една на друга по същество, без да се сблъскват една с друга в необозримия духовен космос, християнството и индуизмът, будизмът и ислямът, юдейството и религията шинто говорят за различни неща, за различни, така да се каже, духовни страни, за различни сегменти на Шаданакар; човешката ограниченост тълкува това като противоречия и обявява едното от ученията за истинно, а останалите – за лъжливи. „Ако Бог е един, то другите богове са, така да се каже, самозванци: това са или бесове, или игра на човешкото въображение.“ Каква детинщина само! Господ Бог е един, но боговете са много; изписването на тази дума в руския език ту с голяма, ту с малка буква достатъчно ясно говори за различното съдържание, влагано в нея при двата случая. Ако употребата на тази дума в различни смисли плаши някого, то нека той да я замени, когато говори за политеизма, с някакви други: „велики духове“, „велики йерархии“, но от това нищо няма да се промени, освен ако не смятаме, че употребата на думата „дух“ би могла в някои случаи да доведе до недоразумение, тъй като много от тези богове всъщност не са духове, а могъщи същества, имащи материална въплътеност, макар и в други, трансфизически слоеве на битието.

Всички тези основаващи се на недоразумения разногласия между религиите извикват в паметта ми едно сравнение, което някога срещнах в религиозната литература, макар и да не помня точно къде: как няколко пътешественици се изкачвали по една и съща планина от различни

³⁰ За стихиялите вж. обяснението в очерка. – Б. пр.

страни, разглеждали и изследвали различните ѝ склонове, а след като се завърнали, започнали да спорят за това кой е видял реално съществуващото, а кой – капризите на собственото си въображение; при това всеки твърдял, че планината е именно такава, каквато тя е била от неговата страна, а свидетелствата на другите пътешественици за другите ѝ страни били лъжливи, абсурдни и се явявали клопка за човешките души. Следователно първият извод, който произтича от съпоставката на религиозните разногласия, се съдържа в начина за отстраняването на тези от тях, които се основават или просто на недоразумение, или на несъвпадането на обекта на религиозното познание в различните раздели на опита, тоест налице са противоречия „по хоризонтала“.

Обаче не само политеизмът, но и анимизмът, и праанимизмът не се изчерпват със смътни, случайни, субективни образи, възникващи в съзнанието на първобитното човечество: трансфизическата реалност стои и зад тях. Провидението именно затова е Провидение, защото то никога не е оставяло народите и расите да бъдат играчка на фантазми и илюзии, без да им даде каквато и да било възможност да се докоснат до висшата реалност. Не Бога, а тъмната злостна сила би се наложило да признаем за истинския ръководител на човечеството, ако приемем, че в продължение на десетки хиляди години на първобитното човечество е била отказвана всяка възможност да преживее нещо духовно или най-малкото иноматериално, да се докосне до нещо друго освен до физическия свят и до собствените си фантазмагории. Нека е така, но с какво може духовният опит на „дивака“ да ни обогати – нас, стоящите в сравнение с него на толкова висока степен на духопознанието? Ами именно с това, което е било постигнато тогава, в онази среда, с онази неповторима психика, но което не се е предало по линия на приемствеността, изгубило се е и не е било възприето в съкровищницата на последващите форми на духопознанието. Специалното изследване на магическите представи и на опита на паралогическото мислене би помогнало от такава гледна точка не само за „реабилитацията“ на съществени моменти от тези древни вярвания, но също така би им намерило място в започналия да се формира сега синтетичен религиозен мироглед. Например би се изяснило, че представите на австралийското племе арунта³¹ за единната жизнена субстанция, преливаща се в материята непрестанно и повсеместно, от едно същество – в друго, от един предмет – в друг (а в такива представи се съдържа всъщност цялата религия на това племе), е най-древното откровение на човечеството за трансфизическия космос:

³¹ Арунта е неголямо австралийско племе, което в края на XIX в. е наброявало няколкостотин души. – Б. пр.

това е най-живото, най-яркото, най-безусловното от когато и да било по-късно преживяване на единната жизнена сила; австралийците са я кръстили арунгвилт, високоразвитият брахманизъм я нарича прана³², а как ще я нарече след двадесет или тридесет години световната наука – предстои ни да узнаем.

Това разногласие – утвърждаването на тезиса за арунгвилт-прана³³ в древните вярвания и отхвърлянето му от повечето по-късни религиозни учения – може да се разглежда като стадиално разногласие, разногласие „по вертикала“, разногласие между различни степени на религиозното познание. Но и тук се натъкваме на същата грешка, на същия неправилен подход към чуждия опит, с който се запознахме, разглеждайки въпроса за отричания от исляма култ към светиите или на идеята за Троиността. И тук във всички доводи, които се привеждат срещу древното откровение, се крие все същият наивен начин на мислене: авторитетните за мен канонизирани текстове нищо не говорят за арунгвилт-прана; следователно тя не съществува. Този начин на мислене е опасен най-малкото поради това, че в такъв случай ще се наложи да отречем реалността не само на арунгвилт-прана, но и на радиовълните, и на елементарните частици, и на много от химическите елементи, и на галактиките, и дори на планетата Уран например, тъй като за всичко това каноничните текстове пазят пълно мълчание.

Така става ясно и още нещо: крайно необходимо е да вземем под внимание това, което не е било отчетено в епохата на формирането на старинните, така да се каже, класически конфесии – опита на първобитното духопознание, а също и онова, което не е било зачетено поради самия ход на нещата: опита от многовековната еволюция на религиите на всички континенти, опита на световната история, опита на науката. Материалът, сумиран от тези видове опит, ни учи да подхождаме динамично към всички догмати и тезиси като към отделни звена от веригата на религиозно-историческото развитие и да съумяваме да го разслоим на два и дори на три пласта. Най-гълбинният пласт е *основата на идеята*, съдържаща относителната частна истина. Другият пласт е специфичната окраска, разработката, детайлизацията на идеята в такава сте-

³² Прана (санскр. – дихание) – термин в индуистката религия, означаващ жизнената сила; прана е близка също до понятието „световна душа“, с която тя се стреми да се съедини. – Б. пр.

³³ Впрочем, ако Евангелието не говори направо за арунгвилт-прана, затова пък то подробно разказва дълга поредица от случаи, когато Христос и по-късно апостолите са се ползвали от тази същност. Напълно непонятно е как биха могли християнските ортодокси да обяснят същността на този иноматериален механизъм, който са използвали извършителите на чудесните изцеления, ако отрекат наличието на жизнената сила, разлята във всичко и навсякъде. – Б. а.

пен, в която е *оправдан* нейният индивидуален, расов или епохален аспект, тъй като именно такъв и само такъв расов или епохален душевен строй е дал възможността на определен народ изобщо да възприеме тази идея. Най-външният, третият пласт, е обвивката, аберациите, неизбежното замъгляване на човешкото съзнание, през което прониква светлината на откровението. Следователно опитът от всички стадии на развитието, в това число от политеистичния, анимистичния и пр., трябва да се освободи от външния си пласт, от черупката, отново да бъде осмислен и включен в миросгледа на *религията на бъдещето*. [...]

Не бива да подценяваме трудностите, но има всички основания за надежда, че при добра воля и с енергията и инициативността на ръководителите пропастите и ямите, разделящи сега всички религии, постепенно ще бъдат засипани и макар че всяка от религиите ще запази своеобразието и неповторимостта си, все пак някакъв духовен съюз, някакъв вид уния ще може с времето да обедини всички учения на „дясната ръка“.

Известно е, че много японци, изповядващи християнството, си остават в същото време верни на шинтоизма. Правоверният католик и протестант, пък и православният, е шокиран от това, той не може да разбере как психологически е възможно това и дори вижда в такова явление нещо като кошунство. Но това е възможно без всякакво кошунство, дори е напълно естествено, тъй като опитът на християнството и опитът на шинтоизма се различават по хоризонтала – те се отнасят за различни неща. Шинтоизмът е национален мит. Тоест той е аспект на световното религиозно откровение, обърнат към японския народ и само към него. Това е осмислянето на духовната, по-добре да кажем, трансфизическата реалност, издигаща се над японския народ и единствено над него и проявяваща се в неговата история и култура. В шинтоизма няма да намерим отговори от космически, планетарен или общочовешки характер: за Твореца на света, за произхода на злото и страданието, за пътищата на космическото развитие. Той говори единствено за метаисторията на Япония, за нейната метакултура, за нейните народоводещи йерархии и за небесния храм на просветлените души, издигнал се във висшите светове на Шаданакар именно от Япония. Синкретизмът на японците, тоест едновременното изповядване от тях на шинтоизма и католицизма, на шинтоизма и будизма не е психологически парадокс, а напротив – той е първият намек за това как следва хармонично да се допълват едни други опитът и истината на различните религии.

Разбира се, преди да стане осъществима унията между християнството и другите религии и култури от „дясната ръка“ – а това е една от историческите задачи на Розата на Света, – естествено следва да се постигне

единението на християнските църкви: подготовката за такова единение – богословска, философска, психологическа, културна и организационна, Розата на Света ще провежда с неотслабващо въодушевление. Докато още не се е случило единството на християнството, докато Осмият вселенски събор³⁴ (или няколко последователни събора) не преразгледат старата догматика в пълния ѝ обем и не внесат в него редица тезиси, основани на духовния опит от последните хиляда години, докато с най-висшия авторитет на обединеното християнство не санкционират тезисите от учението на Розата на Света, дотогава тези тезиси могат, разбира се, да се изповядват, укрепват, проповядват, но не е задължително да бъдат излети в затворени, завършени, безусловни формулировки, които да бъдат препоръчани за изповядване от всички християни.

В обединяването на християнските конфесии и в по-нататъшната уния на всички религии на Светлината, която да съсредоточи всички сили за усъвършенстване на човечеството и одухотворяването на природата, Розата на Света вижда своята надрелигиозност и интеррелигиозност.

Чувството за религиозна уникалност е не само чуждо на нейните последователи – за тях то е невъзможно. Единната вяра в най-висшите идеали на всички народи – ето на какво учи нейната мъдрост. Поради това изграждането на Розата на Света предполага поредица от концентрични кръгове. Представителите на никоя от религиите на „дясната ръка“ не бива да се смятат за пребиваващи извън общата църква; онези от тях, които още не са стигнали до съзнанието за надрелигиозното единство, ще заемат външните кръгове. Средните кръгове обхващат по-малко дейните, по-малко творческите последователи на Розата на Света; вътрешните пък – онези, които са вложили смисъла на своето съществуване в съзнателното и свободно богосътворчество.

Нека християнинът пристъпва в будисткия храм с трепет и благоговение: хиляди години народите на Изтока, разделени от центровете на християнството с пустини и планински грамади, са постигали чрез мъдростта на своите учители истината за други области от небесния свят. През дима от благовонията тук проблясват изваяните фигури на извисените повелители на други светове и на великите вестители, говорещи на хората за тези светове. Западният човек не се е докосвал до тези светове; нека душата и разумът му се обогатят от знанието, пазено тук.

---

³⁴ Има се предвид бъдещ Вселенски събор, на който би могло да се постигне обединението на християнските църкви, тъй като Православната църква признава само седем Вселенски събора, последният от които е Вторият Никеийски събор, проведен през 783 – 787 г. – Б. пр.

Нека мюсюлманинът да влиза в индуисткия храм с мирно, чисто и сериозно чувство: не лъжливи богове го гледат тук, а условни образи на велики духове, които народите на Индия са осъзнали и страстно са обикнали и свидетелството за които следва да се приеме от другите народи с радост и доверие.

И нека правоверният шинтоист не подминава скромното здание на синагогата с пренебрежение и равнодушие: тук обитава друг велик народ, обогатил човечеството с най-дълбоки ценности, който е съхранил в своя опит онези истини, чрез които духовният свят се е разкрил пред него – и пред никой друг.

Розата на Света може да се сравни с обърнато цвете, чиито корени са в небето, а чашката на венчето – тук, при човечеството, на земята. Нейното стъбло е откровението, по него текат духовните сокове, хранващи и укрепващи нейните венчелистчета – благоухаещия хорал на религиите. Но освен венчелистчета тя има сърцевина: това е нейното собствено учение. Това учение не е механично съчетание на най-възвишените тезиси от различните теософемии на миналото: освен новото отношение към религиозното наследство Розата на Света осъществява ново отношение към природата, към историята, към пътищата на космическото възхождение, към последователно изясняване на Шаданакар. В някои случаи отношението е ново, защото, макар отделни дейци от миналото да са говорили за това, сега то се приема и изповядва от *религията* и *църквата* за първи път. В други случаи отношението, осъществявано от Розата на Света, се оказва ново в неотносителен смисъл, защото никой никога все още не го е изразявал. Това ново отношение произтича от новия духовен опит, без който вместо Розата на Света би бил възможен само разсъдъчен и неплоден религиозен еkleктизъм. [...]

Превод от руски: **Николай Нейчев**
Редактор на превода: **Таня Нейчева**